

A NEW APPROACH OF THE ROMANIAN GENITIVE

**Ionela Gușatu, Assistant, PhD, Roxana Sfetea, Prof., PhD, "Carol Davila"
University of Medicine and Pharmacy, Bucharest**

Abstract: This paper aims to present a new semantic approach of the Romanian genitive. This method is based on the generative lexicon which proposes a representation of the lexical meaning that is richer and better structured than other theories. As we are going to see, this new approach comes to explain some difficulties encountered in the interpretation of the Romanian genitive.

Keywords: Romanian genitive, the noun phrase, the generative lexicon

Există deja o literatură semnificativă consacrată grupului nominal cu dependent genitival (Partee și Borschev 1998, Barker 1995, Vikner și Jensen 1994, Nishiguchi 2009). Caracteristica principală identificată de către această literatură în cazul grupului nominal cu dependent genitival este că acest grup nominal exprimă o relație între cei doi constituenți ai grupului. De exemplu, în cazul semnificației de posesor a genitivului, relația pe care o exprimă grupul în ansamblul său este relația de posesie dintre posesor și obiectul posedat.

1. Partee (1997)

Cea mai veche teorie asupra relației exprimate prin genitiv îi aparține Barbarei Hall Partee (Partee 1997, Partee și Borschev 1998). Conform lui Partee, relația exprimată prin grupul însuși poate să fie moștenită de la numele centru. Condiția esențială aici este ca numele să fie relațional, adică să stabilească el însuși o relație între două argumente. Acesta este de pildă cazul grupului nominal *sora lui Ion*. Prin acest grup, este exprimată o relație de rudenie fraternală între Ion și o persoană de sex feminin, nenumită în context altfel decât prin intermediul numelui *sora*. Este evident că semnificația pe care o exprimă aici genitivul *lui Ion* decurge din faptul că acest nume este argumentul numelui centru *sora*. Prin urmare, semnificația de rudenie fraternală exprimată de grup este moștenită de la semnificația de rudenie fraternală pe care o exprimă numele centru.

Partee arată însă că numeroase alte cazuri de grupuri nominale cu dependenți genitivi nu pot fi tratate la fel. Motivul este că numele centru nu mai este relațional. Când se întâmplă acest lucru, arată Partee, semnificația relațională a grupului nu mai beneficiază de contribuția numelui centru, ci de cunoștințele pe care le are vorbitorul sau receptorul despre situația descrisă prin grupul nominal. O ilustrație în acest sens este grupul nominal *țigările lui Ion*. Aici numele centru *țigările* nu mai este relațional, căci numele *țigările*, spre deosebire de numele *sora*, nu stabilește o relație între două argumente. În ciuda acestui fapt, grupul nominal *țigările lui Ion* exprimă totuși o relație, care este chiar relația de posesie: țigările care sunt proprietatea lui Ion. Cum numele centru nu furnizează aici relația în cauză, relația dintre *țigări* și *Ion* este identificată de vorbitori drept o relație de posesie, în baza informației contextuale care este disponibilă.

Partee ajunge astfel să deosebească două feluri de grupuri nominale cu dependent genitival, după cum numele centru este sau nu relațional. Dacă este relațional, conținutul relației se moștenește de către grupul însuși. Relația exprimată de grup este în acest caz determinată lexical.

Dacă însă numele nu este relațional, relația exprimată de grup este o *variabilă* de relație. Cu alte cuvinte, grupul prin toate elementele sale nu ne spune mai mult decât că exprimă o relație, fără să ne dea informații despre conținutul ei. Reducerea variabilei la o constantă se realizează prin informație contextuală. Astfel, relația exprimată de grup devine în acest caz determinată pragmatic.

2. Vikner și Jensen (1994)

Folosind ideile lui Pustejovsky exprimate în Pustejovsky (1993), Vikner și Jensen au nuanțat analiza lui Partee. Ei au arătat că o mare parte din ceea ce analiza lui Partee declară că este semnificație relațională determinată pragmatic se dovedește a fi în realitate semnificație relațională determinată lexical. În felul acesta, cei doi autori au făcut să crească rolul semanticii lexicale în explicarea semanticii grupului nominal cu dependent genitival.

Pentru a arăta cum au ajuns cei doi autori la această concluzie, este utilă o comparație între felul în care analiza lui Partee etichetează grupul nominal *scaunul lui Ion* și felul în care analiza lui Vikner și Jensen califică același grup nominal.

Din perspectiva lui Partee, grupul nominal *scaunul lui Ion* este un grup nominal în care semnificația relațională dintre *scaun* și *Ion* este determinabilă pragmatic, și nu lexical. Și aceasta pentru că numele centru *scaunul* nu este relațional. Rămâne, așadar, ca semnificația indiscutabil relațională a grupului în ansamblu să fie determinată din context. Să presupunem deci că Ion și alte persoane sunt într-o sală de concert, și că pe biletul lui Ion este trecut numărul 22. Atunci oricine va cunoaște acest detaliu dintre cei care îl însoțesc pe Ion va spune că scaunul cu acel număr este *scaunul lui Ion*, înțelegând prin aceasta că este scaunul pe care trebuie să stea Ion.

Analiza lui Vikner și Jensen afirmă însă că relația dintre *Ion* și *scaun* (în sensul de mai sus, că Ion urmează să stea pe scaunul cu numărul 22) este de asemenea o relație determinabilă lexical. Condiția pentru a privi această relație astfel este să adoptăm în privința numelui centru *scaun* o reprezentare semantică mai bogată. Această reprezentare semantică este oferită tocmai de către teoria LG¹ a lui Pustejovsky. În reprezentarea semantică a numelui *scaun* pe care această teorie o propune, avem pe de-o parte caracteristica FORMAL care ne spune că ceva este scaun:

¹ Pustejovsky, *The generative lexicon*. Lexiconul generativ reprezintă o nouă metodă de abordare a sensului lexical. Lexiconul generativ este structurat pe următoarele nivele: nivelul structurii de argumente (ARGSTR), nivelul structurii de evenimente (EVENSTR) și nivelul structurii de caracteristici (QUALIA).

Structura de argumente prezintă tipurile posibile de argumente pe care le poate selecta o unitate lexicală. În această categorie intră argumentele autentice, argumentele implicite, argumentele cvasi-pleonastice și adjuncții.

Structura de evenimente se referă la tipul de bază al evenimentului și la posibila structură internă a acestuia: stări, procese și tranziții.

Structura de caracteristici menționează patru caracteristici de bază ale sensului cuvântului: rolul *CONSTITUTIVE*, rolul *FORMAL*, rolul *TELIC* și rolul *AGENTIVE*. Rolul *CONSTITUTIVE* prezintă relația dintre un obiect și părțile lui constituente: material, elemente componente. Rolul *FORMAL* se referă la cel care distinge obiectul într-un domeniu mai larg, de exemplu caracteristicile fizice precum orientare, formă, dimensiune, etc. Rolul *TELIC* specifică scopul și funcția obiectului, iar rolul *AGENTIVE* menționează factorii implicați în originea obiectului sau „producerea acestuia”: artefact, creator.

Structura de caracteristici a termenului *roman* este interpretată astfel: *romanul* este o narațiune (rolul *CONSTITUTIVE*) care apare de obicei sub forma unei cărți (rolul *FORMAL*) și care a fost scris (rolul *AGENTIVE*) cu scopul de a fi citit (rolul *TELIC*).

(1) [FORMAL= *scaun(x)*]

Însă în aceeași reprezentare semantică, mai avem și caracteristica TELIC. Această caracteristică arată cum folosim în genere un scaun: ca să stăm pe el:

(2) [TELIC= *a sta(e,y,x)*]

Cu această reprezentare semantică, identificarea relației dintre *Ion* și *scaun* nu mai este de competența contextului în care este rostită sintagma, căci într-adevăr informația că destinația unui scaun este de *a sta pe el* este acum informație lexicală. O mulțime de cazuri asemănătoare pot fi tratate similar, cu condiția ca numele centru să corespundă printr-una din caracteristicile sale combinației cu un genitiv.

Analiza lui Vikner și Jensen are o consecință interesantă care nu trebuie trecută cu vederea. Toate relațiile declarate de ei ca fiind determinabile lexical apar drept relații furnizate de numele centru. Aceasta înseamnă că chiar și acele cazuri de nume centru despre care din perspectiva lui Partee afirmăm că nu sunt relaționale sunt în realitate relaționale. Și într-adevăr, lucrul acesta devine evident când considerăm cele două caracteristici ale numelui *scaun*, FORMAL și TELIC. Dacă luăm în considerație pentru sensul lui *scaun* doar caracteristica FORMAL, atunci *scaun* nu este relațional. Numai că, alături de FORMAL, o altă componentă a sensului lui *scaun* este dată de caracteristica TELIC. Or, aici lucrurile se schimbă; *scaun* apare, în raport cu această caracteristică, ca un nume relațional. Se întâmplă acum că această versatilitate semantică a lui *scaun* răspunde unor combinații semantice pentru contexte diferite. Un *scaun înalt* este o combinație în care se actualizează numai o anumită latură dintre fațetele de sens ale numelui *scaun*. Este latura explicitată de caracteristica FORMAL. Aici *scaun* nu este relațional. El este însă relațional în *scaunul lui Ion* pentru că acolo combinația actualizează cealaltă latură de sens a lui *scaun*, cea reliefată de rolul TELIC.

Analiza lui Vikner și Jensen extinde prin urmare sfera numelor relaționale. Datorită ei se poate acum vorbi despre nume relaționale inerente (precum *sora*) și nume relaționale contextuale. Ultimele sunt relaționale datorită unui anumit rol din structura de caracteristici. Concluzia celor doi autori este că genitivul impune combinația cu un nume relațional. Actualizarea semnificației relaționale a numelui centru (în cazul în care acesta nu este deja inherent relațional) ia astfel forma binecunoscută din teoria lexiconului generativ a *coerciției tipurilor*. Prin genitiv, un nume nerelațional este constrâns (dacă structura lui de qualia permite acest lucru) să devină relațional.

Analiza lui Vikner și Jensen a fost aplicată de Nishiguchi (2009) în dezambiguizarea semnificațiilor genitivului în japoneză. Nishiguchi a inovat, arătând că pentru cuprinderea tuturor semnificațiilor genitivului japonez este nevoie să se considere că și numele genitival (care în

$$\left[\begin{array}{l} \text{roman} \\ \\ \text{QUALIA} = \left[\begin{array}{l} \text{CONST} = \textit{naratiune} \\ \text{FORMAL} = \textit{carte} \\ \text{TELIC} = \textit{de citit} \\ \text{AGENT} = \textit{scris} \end{array} \right] \end{array} \right]$$

Toate aceste caracteristici duc la o mai bună descriere a sensului cuvântului și mai ales la înțelegerea structurilor nominale.

japoneză este marcat printr-o postpoziție, *no*) suferă pentru anumite semnificații ale genitivului coerciția tipurilor, fiind transformat dintr-un nume nerelațional într-unul relațional.

3. Analiza grupului nominal cu dependent genitival

3.1. Întregul în raport cu partea

Când un grup nominal cu dependent genitival exprimă relația dintre o parte și un întreg, partea este denotată de numele centru, iar întregul de dependentul genitival. În aceste condiții, denotarea părții implică referirea la relația ei cu întregul, din simplul motiv că o parte este întotdeauna o parte a (sau din) ceva. Astfel, relația de apartenență care caracterizează grupul însuși este derivabilă din semantica numelui centru. Acest lucru este ușor demonstrabil prin teoria lexiconului generativ. Fie deci grupul nominal *pereții camerei*. Pentru reprezentarea semantică a numelui centru *pereții*, avem nevoie să știm că structura de argumente a acestui nume conține un argument obișnuit (x , care este de tipul *element de zidărie*) și un argument implicit (y , care este de tipul *construcție*). În structura de evenimente trebuie să avem un eveniment e de tipul *stare*. Aceste elemente disparate se regăsesc asamblate în caracteristica CONSTITUTIVE, unde starea menționată în structura de evenimente este legată de argumente și primește un nume prin predicatul *parte*:

$$(3) \quad \left[\begin{array}{l} \text{perete} \\ ARGSTR = \left[\begin{array}{l} ARG1 = x : \text{element-de-zidarie} \\ D-ARG = y : \text{construcție} \end{array} \right] \\ EVENSTR = \left[\begin{array}{l} D-EV = e : \text{stare} \end{array} \right] \\ QUALIA = \left[\begin{array}{l} CONST = \text{parte}(e, x, y) \end{array} \right] \end{array} \right]$$

Cu această reprezentare semantică, substantivul *perete* poate să proiecteze un grup nominal prin simpla substituție a variabilei y (referitoare la întreg) cu o constantă. Rămâne desigur în seama gramaticii să decidă ce realizare gramaticală va avea această expansiune, dar reprezentarea semantică constrânge alegerea unui element care, prin semantica sa, să se situeze cu centrul în relația parte-întreg.

3.2. Agentul, experimentatorul și tema/pacientul

Agentul, experimentatorul și tema/pacientul exprimate prin genitiv se comportă similar din punctul de vedere al relației exprimate prin grupul nominal, și de aceea un singur eșantion de analiză este suficient pentru ilustrarea cazului. Ceea ce este comun tuturor acestor semnificații ale genitivului este că ele sunt argumentele relației exprimate prin numele centru. Relația exprimată de numele centru este în același timp și relația definitorie a grupului însuși.

Fie așadar grupul nominal *suferința lui Ion*, în care se observă că relația caracteristică grupului este furnizată de relația exprimată de numele centru însuși: este vorba despre relația dintre un proces și experimentatorul lui. Relația îmbracă în mod firesc forma relației dintre un predicat și argumentele sale. Reprezentarea LG a numelui centru cere în structura de argumente a acestuia un argument adecvat (x , de tipul *animat*), iar în structura de evenimente cere să avem cel puțin un eveniment e de tipul *proces*. Argumentul și evenimentul sunt asamblate în caracteristica FORMAL unde procesul primește prin predicatul *suferința* identificarea corespunzătoare:

$$(4) \left[\begin{array}{l} \text{suferinta} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{animat}] \\ \text{EVENSTR} = [E = e : \text{proc}] \\ \text{QUALIA} = [\text{FORMAL} = \text{suferinta}(e, x)] \end{array} \right]$$

Unul din tipurile de proiecție susținute de semantica acestui nominal se referă la realizarea argumentului.

3.3. Timpul

GN *romanul secolului XX* (în care numele centru are semnificație generică) exprimă o relație temporală între această specie literară și secolul XX: este vorba despre *romanul care s-a scris în secolul XX*.

Pentru explicarea acestei semnificații trebuie pornit tot de la numele centru și de la caracteristicile sale (în sensul tehnic al termenului caracteristici, din LG). Decisiv este aici rolul AGENTIVE care descrie felul în care romanul ia naștere: printr-un proces specific de compoziție.

$$(5) \left[\begin{array}{l} \text{roman} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{proza de fictiune}] \\ \text{EVENSTR} = [D - EV = e : \text{tranzitie}] \\ \text{QUALIA} = \left[\begin{array}{l} \text{FORMAL} = \text{roman}(x) \\ \text{AGENTIVE} = a_compune(e, y, x) \end{array} \right] \end{array} \right]$$

Rolul AGENTIVE este punctul de origine al relației stabilite între *roman* și *timp* în GN *romanul secolului XX*. El privește de fapt evenimentul compoziției romanului. O proiecție posibilă genitivală a acestui nume centru se referă la localizarea în timp a compoziției romanului. Astfel ia naștere GN analizat aici (semnul \wedge înseamnă conjuncția și):

$$(6) \left[\begin{array}{l} \text{romanul secolului xx} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{proza de fictiune}] \\ \text{EVENSTR} = [D - EV = e : \text{tranzitie}] \\ \text{QUALIA} = \left[\begin{array}{l} \text{FORMAL} = \text{roman}(x) \\ \text{AGENTIVE} = a_compune(e, y, x) \wedge \text{în secolul xx}(e, y, x) \end{array} \right] \end{array} \right]$$

3.4. Locul

Grupul nominal *flăcăii Moldovei* exprimă o relație între anumiți oameni și o anumită regiune. Relația se poate exprima și prin perifraza *flăcăii care trăiesc/locuiesc în Moldova* și provine din numele centru, mai precis din caracteristica TELIC. În cazul ființelor vii, așa cum este situația de față, acest rol descrie obișnuințele. Este o obișnuință esențială a oamenilor (și deci și a tinerilor numiți prin *flăcăi*) să aibă o locuință sau altfel spus să locuiască undeva:

$$(7) \left[\begin{array}{l} \text{flacai} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{uman}] \\ \text{EVENSTR} = [\text{D-EV} = e : \text{proces}] \\ \text{QUALIA} = \left[\begin{array}{l} \text{FORMAL} = \text{flacai}(x) \\ \text{TELIC} = a_locui(e, x, y : \text{loc}) \end{array} \right] \end{array} \right]$$

Locul unde își duc viața rămâne în multe situații subînțeles. Când el se explicitază, variabila de loc y se înlocuiește cu un nume de loc și astfel se proiectează un GN cu genitiv locativ.

$$(8) \left[\begin{array}{l} \text{flacaii Moldovei} \\ \text{ARGSTR} = [\text{ARG} = x : \text{uman}] \\ \text{EVENSTR} = [\text{D-EV} = e : \text{proces}] \\ \text{QUALIA} = \left[\begin{array}{l} \text{FORMAL} = \text{flacai}(x) \\ \text{TELIC} = a_locui(e, x, \text{Moldova}) \end{array} \right] \end{array} \right]$$

4. Concluzii

Studiul de față a demonstrat că grupul nominal cu dependent genitival poate fi interpretat dintr-o nouă perspectivă și anume cea a lexiconului generativ. Prin urmare, lexiconul generativ s-a demonstrat a fi o metodă eficientă de analiză a sensurilor cuvintelor și de evitare a posibilelor ambiguități create de folosirea genitivului.

5. Bibliografie

1. Ionescu, Emil, *Gramatici formale*, Editura Universității din București, 2007.
2. Jensen, Per Anker; Vikner, Carl, *Lexical knowledge and the semantic analysis of Danish genitive constructions* in S.L. Hansen și H. Wegener (eds.), *Topics in Knowledge-based NLP Systems*. Samfundslitteratur, Copenhagen, p. 37-55, 1994.
3. Nishiguchi, Sumiyo, *Possessive Disambiguation*, Ph.D Thesis Dissertation, 2009.
4. Partee, Barbara Hall, *Uniformity vs. Versatility: The Genitive, a Case Study* appendix to Theo Janssen (1997), "Compositionality", in Johan van Benthem and Alice ter Meulen, eds., *The Handbook of Logic and Language*, Elsevier, 1983/1997.
5. Pustejovsky, James, 1995, *The Generative Lexicon*, The MIT Press, London.